

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Перепелиці Анни Володимирівни
«Подолання негативних переживань як чинник професійного
самовизначення студентів медичних коледжів»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Актуальність дисертаційного дослідження А.В.Перепелиці зумовлена тим, що для вітчизняних вчених-дослідників серед актуальних проблем у галузі психології та професійного навчання існує багато невирішених завдань щодо підготовки та адаптації громадян до професійної діяльності. Ці завдання наскрізь пронизує проблема професійного самовизначення особистості на всіх етапах її професіоналізації, особливо, професійної підготовки. Професійне самовизначення - це невід'ємний та істотний компонент професійного становлення особистості в період фахової підготовки. В свою чергу, це тривалий, багатоплановий і дуже рухливий процес, який є складовою частиною загального розвитку особистості

Відомо, що успішна підготовка майбутніх фахівців медиків до професійної діяльності висуває підвищені вимоги до їх психофізіологічних можливостей, особистісних якостей. І далеко не завжди ці навантаження відповідають рівню психоемоційної готовності студентів, враховують їх рівень здоров'я і функціональні резерви. Студенти - особлива соціальна група, найбільш підвладна впливу таких чинників, як нервово - емоційна напруга, особливо коли йдеться про майбутніх медичних сестер. Студент медичного коледжу під час практичних занять в лікувальних закладах виконує більшу частину професійних обов'язків медичної сестри, тому вірогідність виникнення негативних переживань в стресогенних ситуаціях значна, що може вплинути не тільки на професійне самовизначення, але і

на психологічний стан студента.

Відтак потреба вивчення професійного самовизначення у студентів медичних коледжів загалом та факторів впливу його зміни зокрема зумовлена необхідністю відповіді психологічної науки на соціальний запит, пов'язаний із суттєвими суспільними змінами. Актуальність окресленої проблеми підтверджує цінність дисертаційного дослідження А.В.Перепелиці «Подолання негативних переживань як чинник професійного самовизначення студентів медичних коледжів», спрямованого саме на визначення факторів впливу на професійне самовизначення, дослідження особистісних професійно необхідних якостей та пошук шляхів профілактики та подолання негативних переживань в процесі практичної підготовки студентів медичних коледжів.

Дисертаційне дослідження виконане у рамках комплексної науково-дослідної теми лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України «Психологічні умови становлення професійної ідентичності особистості».

Наукова новизна та теоретична значущість дисертаційної роботи полягає в тому, що вперше узагальнено фактори впливу на професійне самовизначення майбутніх медичних сестер; досліджено динаміку професійного самовизначення в залежності від впливу негативних переживань під час практичної підготовки в медичному коледжі; окреслено зв'язок формування симптомів емоційного вигорання студента з його особистісними задатками до умов праці з стресогенними факторами; обґрунтовано та експериментально перевірено тренінгову програму, спрямовану на формування професійно стійкої особистості студента медичного коледжу з метою подолання негативних переживань.

Практичне значення роботи полягає в тому, що отримані в дисертаційному дослідженні дані можуть бути застосовані для створення програм психологічної підтримки юнаків, у роботі викладачів клінічних дисциплін та кураторів медичних коледжів з метою психологічного

супроводу та зниження рівня негативних переживань під час навчально-практичної діяльності, виявлення ознак емоційного вигорання серед студентства, в консультативній практиці, при організації професійного відбору на довузівському етапі.

Зазначимо, що в дисертації А.В.Перепелиці чітко визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Отримано переконливе підтвердження гіпотези про те, що зміни професійного самовизначення, з відмовою від професії медичної сестри, відбуваються внаслідок впливу негативних переживань у процесі виконання практичних навичок при стресогенних ситуаціях в лікувально-профілактичних закладах, та залежать від особистісних професійно необхідних якостей, потрібних для праці в стресогенних ситуаціях; доведено, що на процес змін професійного самовизначення внаслідок негативних переживань можна ефективно впливати в рамках навчального процесу у коледжі. Показано, що застосування спеціально організованого корекційно-формульованого впливу поглиблює процес розвитку професійно-особистісних якостей, формує емоційну стійкість через аналіз професійно-стресогенних ситуацій з використанням методів психологічної самопомоги.

Завдання дослідження цілком відповідають визначеній проблематиці як у теоретичній, так і в емпіричній репрезентації. Добір авторкою діагностичних методик забезпечує розв'язання поставлених у дослідженні завдань.

Відзначимо також раціональну побудову структури дисертації, коректність і професійність психологічного аналізу, логічність викладу змісту дисертаційного дослідження: кожен із трьох розділів є завершеним відповідно до поставленої мети, завдань; висновки до розділів і загальні висновки відповідають змісту розділів і дослідження в цілому.

Основний зміст першого розділу дисертаційної роботи заслуговує на позитивну оцінку, оскільки містить досить ґрунтовний аналіз змін професійного самовизначення. У розділі викладено підходи до визначення

понять професійна ідентичність і професійне самовизначення, розглянуто місце вікових особливостей в професійному самовизначенні студентів медичного коледжу, висвітлено значення особистісних якостей в переживанні негативних емоцій під час навчального процесу.

Теоретичний аналіз проблеми завершується створенням моделі професійного самовизначення студента медичного коледжу, яка надає змогу комплексного підходу до вивчення психологічних особливостей становлення професійного самовизначення (залежно від особистісних якостей і впливу негативних переживань під час практичної підготовки майбутньої медичної сестри). Заслуговує на увагу авторське розуміння механізму становлення професійного самовизначення у студентів медичних коледжів. Професійне самовизначення дисертантка визначає як етап, що передує професійній ідентичності, а саме, як результат професійного вибору, пошуку професії, сенсу професійної діяльності, способів її реалізації. Важливим значенням в професійному самовизначенні дослідниця справедливо вважає рівень розвитку професійних здібностей, які розглядаємо як індивідуально своєрідну структуру психологічних властивостей суб'єкта професійної діяльності, що склалася в ході професійного навчання та діяльності на основі існуючих раніше задатків, загальних і спеціальних здібностей. За такого розуміння ми погоджуємося з позицією дисертантки, що знання і співставлення особистісних якостей з вимогами майбутньої освіти є індивідуальна система ціннісних орієнтацій, яка є ядром вдалого професійного вибору.

Важливо зазначити, що роботу вирізняє структурна єдність і послідовність вирішення наукових завдань. Так, теоретична частина дослідження логічно узгоджена з програмою емпіричного дослідження поставленої проблеми.

У другому розділі дисертації описано структуру, обґрунтовано програму та методичний інструментарій емпіричного дослідження, його

методи, проаналізовано отримані результати та окреслено основні фактори впливу на професійне самовизначення студентів медичних коледжів.

Схвальним є застосування А.В.Перепелицею сукупності надійних діагностичних методик, адекватних меті та завданням дослідження, а також репрезентативність вибірки досліджуваних, ґрунтовність констатувального і формувального етапів дисертаційного дослідження, математико-статистична обробка (t-критерій Стьюдента) і представленість отриманих результатів, ретельність і всебічність їх аналізу та інтерпретації.

В емпіричній частині дослідження заслуговує на увагу виявлені сучасні професійно необхідні якості особистості майбутнього професіонала та виділені з них пріоритетніші для роботи в стресогенних ситуаціях, що є більш інформативним, оскільки сучасні умови роботи медичної сестри значно змінилися за останні роки.

Значну практичну цінність становлять експериментально виділені типи студентів за рівнями професійного самовизначення на початку професійної практичної підготовки. За узагальнюючим підсумком дисертантки, група студентів зі сформованою професійною ідентичністю мають чіткі професійні плани, як мотивацію вибору професії вказали бажання лікувати людей і полегшити їхні страждання, а з навчальної мотивації виділяють як пріоритетні професійні та навчально – пізнавальні мотиви. З указаної групи вирізняються ті студенти, у яких професійна ідентичність має нав'язливий характер, у результаті чого навчальною мотивацією виступають мотиви уникнення.

Серед студентів з несформованими професійними планами і невизначеною професійною ідентичністю виражена мотивація вибору професії медичної сестри можливістю піклуватися про близьких, себе та престижність професії. Навчальною мотивацією виступають комунікативні та навчально – пізнавальні мотиви. У випадках нав'язаної професійної ідентичності виражена навчальна мотивація уникнення.

Схвально, що в дисертаційній роботі представлено узагальнені результати, що свідчать про недостатній рівень сформованості професійного самовизначення (наявність сумнівів, відсутність професійних планів) та якостей, професійно необхідних для ефективного подолання негативних переживань під час відпрацювання практичних навичок в лікарні, що дало змогу авторці визначитися в напрямках корекційно-розвивальної роботи, висвітленої в третьому розділі дисертаційного дослідження.

Вагомим здобутком дисертантки ми вважаємо розробку і впровадження тренінгової програми з метою формування позитивної особистісної ідентичності студентства. Нам імпонує, що в поданій у роботі авторській тренінговій програмі використано методи, спрямовані на розвиток у студентів рефлексії, емпатії, інтерактивної і перцептивної сторін спілкування, вербальних і невербальних комунікативних, аналітичних і прогностичних здібностей, усвідомлення власного професійного «Я-образу», продуктивних шляхів входження в професію, професійних можливостей і перспектив, професійного саморозвитку, методів боротьби з негативними переживаннями під час практичних занять в лікарні.

Загалом результати тренінгової програми за рівнем емоційної стійкості вказують на позитивний формувальний вплив, з огляду на нижчі показники тривожності, сформованості симптомів емоційного вигорання в експериментальній групі, ніж в контрольній, а визначені зміни професійних планів свідчать про втрату значної кількості контингенту серед студентів контрольної групи, тоді як в експериментальній групі дана тенденція практично не виражена.

Отже, аналіз дисертаційного дослідження А.В.Перепелиці дає можливість зробити висновок про ґрунтовність вивчення поставленої проблеми, високий науковий і професійний рівень дисертантки. Робота характеризується широтою аналізу проблеми, цілісністю і завершеністю.

Результати проведеного А.В.Перепелицею дослідження отримали належне висвітлення в наукових публікаціях. За темою дисертації опубліковано 19 одноосібних наукових робіт, у тому числі: 5 статей у фахових виданнях, 12 – у збірках матеріалів наукових конференцій, 2 – у закордонних збірниках. Основні результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчально-виховний процес медичних коледжів України.

Автореферат відображає основні положення та результати дисертації. Дисертацію і автореферат оформлено згідно з вимогами МОН України. Зміст і спрямованість дисертації відповідають вимогам спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Оцінюючи проведене А.В.Перепелицею дисертаційне дослідження загалом позитивно, вважаємо доречним висловити деякі зауваження та рекомендації.

1. У першому розділі дисертації представлено авторську модель професійного самовизначення студента медичного коледжу, а також зазначено, що професійне самовизначення є етапом, що передує професійній ідентичності. Проте це не відображено в авторській моделі і тому не цілком підтвердженою

2. У другому розділі зазначено, що специфікою професії є контингент медичного коледжу, який представлений у більшості випадків, дівчатами. Проте гендерні особливості професійного самовизначення студентів медичних коледжів залишились поза увагою авторів.

3. Психологічний тренінг є дієвим засобом подолання негативних переживань у студентів, але не єдиним. У дисертації не наведено інші засоби профілактики виникнення симптомів емоційного вигорання майбутніх медичних сестер. Доцільно приділити більше уваги визначенню шляхів подолання негативних переживань, зокрема у трудовій діяльності.

Дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми становлення професійного самовизначення під час навчального процесу в медичному коледжі, вивчення негативних переживань під час навчально-

практичної підготовки та вдосконалення практичних підходів для попередження змін професійного самовизначення може бути перспективним та практично значущим напрямком подальших наукових здобутків автора.

Втім, висловлені зауваження не применшують позитивне враження від дисертаційного дослідження А.В.Перепелиці.

З огляду на викладене, можна стверджувати, що дисертація А.В.Перепелиці «Подолання негативних переживань як чинник професійного самовизначення студентів медичних коледжів» за своїм науковим рівнем, актуальністю та практичним значенням відповідає чинним вимогам до кандидатських дисертацій, а її авторка – Перепелиця Анна Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.



Професор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Миколайського національного університету
імені В.О.Сухомлинського

 Н.О.Євдокимова

